

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Articvlvs II.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

illi appropriatur potentia, videlicet, neque existimet in Patre aeterno esse impotentiam, quæ propter se-
nium esse solet in humanis. potius in parentibus, quam
in filiis. Filio autem appropriatur sapientia, & quæ-
dam, quæ ad intellectum pertinent, ut veritas, pro-
pterea quod Filius procedat per intellectum tam-
quam verbum. Vnde Paulus 1. ad Corinth. 1. appel-
lat Christum, *Dei sapientiam, & virtutem*. Et in li-
bris sapientibus sæpe sapientia appropriatur Filio.
Spiritu sancto denique appropriatur bonitas, &
quædam quæ ad voluntatem spectant, ut propterea
quod procedat per voluntatem, ut amor.

Duo notarim hoc loco. Alterum est, Augusti-
num 6. de Trinitate cap. 10. appropriata appellare
propria personis, & Magistrum in 1. dist. 31. appel-
lare eas proprietates personarum: ea ratione, quod
quatenus appropriantur, quasi propria iis personis
redduntur, quibus appropriantur, cum alioquin sint
toti adorandissimæ Trinitati communia. Alterum
est, fuisse errorem Petri Abailardi, ut ei tribuit
Bernardus epistola 190. quo affirmavit appropriata
personis esse re vera illis propria, ut potentiam esse
in Patre, & non Filio, aut Spiritu sancto: & sa-
pientiam esse in solo Filio, &c. Hoc autem notifi-
simum est errorem esse in fide, neque impugna-
tione indiget.

QVÆSTIO XL.

De personis in comparatione ad rela-
tiones & proprietates.

ARTICVLVS I.

Vtrum relatio sit idem quod persona.

QUÆSTIO. V. In hoc loco dici poterant, dicta sunt
quæst. 28. artic. 2. & quæst. 32. articulo 2. &
39. artic. 4.

ARTICVLVS II.

*Quousque, qualisque compositio in diuinis perso-
nis admittenda sit.*

DISPVATIO I.

*Prepositiui
et Gregorij
sententia.*

REPOSITIVVS, & Gregor. Ariminen-
sis in 1. dist. 26. q. 1. cum in diuinis perso-
nis propter summam earum simplicita-
tem nihil ab eis quoquo modo distinctum admit-
tant: quemadmodum personas diuinas seipsis, non
verò proprietatibus, quæ aliquid earum sint, di-
stingui ab inuicem affirmant, ut q. 31. art. 2. disp. 7.
& 2. relatum, inopugnatumque est: sic quoque, cum
ad constitutionem distinctio aliqua inter consti-
tuentia & constitutum necessaria sit, negant vllam
protius esse constitutionem diuinarum persona-
rum ex essentia & proprietatibus personalibus.

Ad illud verò Concilij Lateranensis cap. *Firmiter*.
de summa Trinitate & fide Catholica. *Hæc sancta*
Trinitas secundum communem essentiam indiuidua, &
secundum personales proprietates discreta: quibus ver-
bis manifestè asseritur, in singulis personis dari ali-
quid, in quo conueniant, essentiam scilicet, & ali-
quid quo distinguantur, nempe proprietates per-
sonales, ac proinde tam essentiam, quam proprie-

tates personales esse aliquo personarum ab eis ali-
quo modo distinctum, respondent, id intelligen-
dum esse secundum locutionem intransiuiam, ut
vocat, ita ut sit sensus personæ diuinæ distinguan-
tur seipsis, quæ sunt proprietates personales.

Non dubito, quin hæc sententia sit error in fide,
aut certe errori proxima. quatenus negat, esse ali-
quid personarum ab eis aliquo modo distinctum, in
quo conueniant, & aliquid, in quo distinguantur,
ac proinde quatenus ex eo fundamento negat, no-
stro intelligendi more cum fundamento in re, dari
constitutionem diuinarum personarum ex essentia
& proprietatibus personalibus, quæ aliquid earum
sint. Et quidem licet error hic ex dictis q. 18. art. 2.
disp. 5. & 6. q. 3. art. 2. disp. 2. satis corruiat, sequen-
tes tamen rationes subiiciamus, quæ in iis, quæ
locis citatis confestim, quodam ex parte conti-
nentur.

Prima sit: In Patre est essentia diuina, aut certe
(ne Gregor. vim in verbis faciat) Pater est essentia
diuina, quæ ex natura rei est quid absolutum, & non
respectuum, & est in tribus personis, aut certe est
per identitatem tres personæ, ut ex cap. *Damnatus*
de summ. Trinitate & fide Catholica constat: in
Patre item est paternitas, aut certe Pater est pater-
nitas, quæ ex natura rei est quid incommunicabi-
le, & respectuum, & realiter quæ distinctum à Filio
& Spiritu sancto: ergo paternitas, ut paternitas, &
essentia, ut essentia aliquo modo distinguuntur, nec
se inuicem intrinsecè includunt, ac proinde Pater,
qui est essentia & paternitas, & intrinsecè vtrum-
que includit, per vnum quodque eorum distingui-
tur aliquo modo à reliquo, virtute saltem ac ratio-
ne, tamquam intrinsecè includens illud, cum vi-
cissim ab eo non includatur. Concedenda est ergo
in Patre, tamquam aliquid Patris, tam essentia, per
quam cum Filio conueniat cum summa identita-
te, quam paternitas, per quam realiter distinguatur
à Filio, ut fides docet.

Secunda, ex Concilio Florentino in literis sanctæ
vniõnis in decreto de processione Spiritus sancti,
*Omnia quæ Patris sunt ipse Pater vniõnis suo gi-
gnendo dedit, præter esse Patrem*: et go esse Patrem
est quid Patris, à reliquis quæ communicat Filio,
& quæ etiam sunt Patris, aliquo modo distinctum:
quippe cum reliqua quidem Filio comunicet, non
verò ut sit Pater. Vnde inferitur paternitatem in
Patre esse quid aliquo modo distinctum ab essen-
tia, quam Filio comunicat, iuxta illud Ioan. 10.
quod dedit mihi Pater, maius omnibus est: quem lo-
cum Concilium Lateranense cap. *Damnatus*, de
summa Trinitate & fide Catholica ad literam di-
cit esse intelligendum de essentia. Inferitur etiam,
paternitatem esse aliquo modo distinctam ab spi-
ratione actiua, aut vi ad spirandum, quam citato
loco Concilium Florentinum affirmare, probatè-
que intendit à Patre per generationem Filio com-
municari. Ac certè, cum Concilium dicat omnia
Patris (quod absque dubio pluralitatem aliqualem
denorat) comunicari Filio, ab illiusque excipiat,
esse relatiuum Patris: contra definitionem Concilij
loquitur, qui affirmat inter ea quæ sunt Patris, aut
quæ est Pater per identitatem, nullam esse distin-
ctionem, atque adeò inter Patrem & eorum vnum-
quodque nullam etiam esse distinctionem.

Tertia, Pater paternitate opponitur relatiuè Fi-
lio, & non essentia, aut spiratione actiua, quæ ex
natura rei sunt idem cum Patre: ergo paternitas
aliquo modo distinguitur ab eis, ac proinde etiam
Pater, qui illa omnia in se habet.

Quarta conceptus, quem de essentia diuina formamus, significat praecise essentiam, & non paternitatem: conceptus item quem de paternitate formamus, significat paternitatem & non essentiam, & conceptus, quem de Patre formamus significat id, quod intrinsece includit vtrumque: ergo essentia & paternitas, tum inter se, tum etiam à Patre ratione saltem distinguuntur, ac proinde inter essentiam, paternitatem, ac Patrem datur sufficiens distinctio, vt Pater ex essentia & paternitate, si non ex natura rei certe nostro intelligendi more verè dicatur constitui. Rationes alias, quibus inter essentiam, proprietatem personalem, ac personam, tantam esse distinctionem ostendimus, quanta satis sit, vt persona ex essentia & proprietate personali merito dicatur constitui, lege locis citatis.

Scoti sententia.

Scotus, qui distinctionem formalem constituit inter essentiam diuinam & proprietates personales, vt quaest. 28. artic. 2. disp. 5. retulimus ac impugnaui- mus, consequenter affirmare debet, diuinas personas à parte rei, seclusa operatione cuiusque intellectus, constitui ex essentia & proprietatibus personalibus, tamquam ex formalitatibus ex natura rei inter se distinctis. Atque ea planè est eius sententia. In eadem sententia est Aureolus, quem refellimus q. 3. art. 2. disputatio. 2. In eadem etiam sunt quotquot cum Scoto distinctionem formalem inter essentiam & proprietates personales admittunt. Haec sententia tamquam aliud extremum Praepositui ac Gregorij sententia: contrarium, à veritate discedit. Neque alia eget impugnatione, praeterquam, quam locis citatis ostendimus proprietates personales esse idem re & ratione formali cum diuina essentia, solumque virtute ac ratione ratiocinante, & ratiocinara, ab ea distingui.

Formalitas & Barthol. Torres opinio.

Licet D. Thomas seclatorisque illius, & denique communis Scholasticorum sententia affirmet, proprietates personales & essentiam solo praedicto modo differre, ideòque consequenter addant, personas diuinas sola ratione, nostro ve intelligendi more, constitui ex essentia, & proprietatibus personalibus: Ferrariensis tamen 4. contra gentes cap. 26. Bartholomeus Torres hoc loco, & latius art. 4. sequenti, & quidam alij ex discipulis D. Thomae affirmant personas eo modo constitui ex proprietatibus personalibus, vt g. Patrem ex paternitate, quo dicimus Deum constitui ex Deitate, & hominem ex humanitate. Sicut enim, inquit, Deitas dicitur totum, quod Deus dicit formaliter, & humanitas dicit, imò includit intrinsece totum, quod homo formaliter significat, eaq. de causa, nec Deitas dicitur constituere Deum, tamquam pars, sed tamquam forma totius, id est, quae est totum quod Deus dicit formaliter, neque humanitas dicitur constituere hominem tamquam pars illius, sed tamquam forma totius: sic etiam volunt, vt paternitas constituat Patrem, non tamquam pars, sed tamquam forma totius, quae intrinsece includit essentiam, ac proinde totum, quod Pater aeternus dicit ac formaliter includit, eaque ratione affirmant, Patrem, & paternitatem, ex qua Pater constituitur, solum distingui penes modum significandi ac concipiendi, quia videlicet paternitas significatur tamquam id, quo Pater est Pater, Pater verò tamquam quippiam subsistens. Denique non constituunt aliam maiorem distinctionem inter paternitatem, quatenus est proprietatem personalem Patris, & patrem, quam inter Deitatem & Deum, & quam inter hominem, & humanitatem.

Paternitas & alia relationes duobus modis accipiuntur.

Sententia haec inde ortum habuit: quod autores illius non distinguunt duas illas acceptiones paternitatis, filiationis, spirationis actiuae, & passivae.

Molina in D. Thom.

A quas nos distinximus q. 28. art. 2. disp. 6. In quarum altera, ea vocabula non significant nudas proprietates personales, quae cum essentia constituunt personas, sed significant in abstracto constitutum ex essentia diuina & proprietate personali, aut relatione, ac proinde significant formam totius, hoc est, totum quod, vel persona, vel spirator, dicunt formaliter, eoque modo spectata cum intrinsece includant essentiam, non dicuntur constituere personas vnà cum essentia. In altera verò acceptione significant nudas proprietates personales, aut relationes praecisas ab essentia, quo pacto spectata essentiam intrinsece non includunt, neque sunt formae totius, vt vocant, sed habent se ad modum partis, vt cum essentia constituunt personas.

In Deo nihil rationem habet partiu.

B Dicitur habere se ad modum partis, quia licet in Deo nihil sit, quod rationem habeat partis, eò quòd omnia re & ratione formali sint idem cum essentia, quatenus tamen proprietates virtute distinguuntur ab essentia, & nec eam includunt, nec ab ea includuntur, comparatione personarum quae vtrumque includunt, habent instar partis. Inde etiam eadem sententia videtur habuisse ortum, quòd arbitrantur essentiam diuinam esse de intrinseca ratione proprietatum, cuius contrarium ostendimus aduersus Bartholomaeum

C Torres q. 28. art. 2. disp. 6.

Sanè rationes, quas aduersus Praepositium & Gregorium confecimus, manifestè probant, proprietates non includere essentiam, latiusque idem ostendimus disp. 6. citata, ex quibus omnibus sufficienter videtur expugnata horum Doctorum sententia. Nec satis intelligo in quo à Gregorij Ariminenis opinione, quam ij ipsi refellunt, differat. Etenim Gregorius non negat concreta & abstracta in diuinis, atque adeò tantam distinctionem rationis ratiocinantis inter Patrem & paternitatem, quanta est inter Deum & Deitatem: sed quoniam arbitrat non esse maius distinctionis fundamentum à parte rei inter Patrem, & proprietatem personalem Patris, quam inter Deum & Deitatem, quemadmodum nullus vnquam asseuerauit in Deo, quòd Deus est praecise à personis consideratis, compositionem ex Deitate, aut ex Deitate & aliquo alio: ita quoque Gregorius censuit nullam esse admittendam compositionem in personis diuinis ex proprietatibus earum & essentia. Sicut ergo sententia Gregorij merito iudicatur parum tuta in fide, sic sanè sententiam horum Doctorum minus fidei consentaneam esse arbitror, si non alium modum, quo diuinae personae ex proprietatibus constituantur, praeter eum qui ex eorum sententia à nobis est explicatus, admittant.

E

Sit ergo prima conclusio. A parte rei, seclusa operatione intellectus, nulla est constitutio actualis diuinarum personarum, nisi solum virtute. Prior pars est contra opinionem Scoti, & aliorum, qui eum sequuntur. Vtraque verò probatur, quoniam ad constitutionem alicuius ex aliquibus necessaria est distinctio, tam constituentium inter se, quam à constituto: idem namque non dicitur constituere seipsum: sed inter personam, proprietatem personalem, & essentiam à parte rei nulla est actualis distinctio formaliter, est tamen virtute, vt q. 28. art. 2. disp. 5. ostensum est: ergo à parte rei, seclusa intellectus operatione nulla est actualis constitutio diuinarum personarum, nisi solum virtute.

1. Conclusio. Constitutio actualis diuinarum personarum à parte rei qualis sit.

Secunda conclusio. Per intellectum datur constitutio actualis diuinarum personarum ex essentia & relatione cum fundamento in re. Haec est aduersus Praepositium & Gregorium, probarique potest. Quia, tum per comparationem ad intellectum no-

2. Conclusio. Per intellectum qualis datur constitutio in diuisis personis.

S f strum

strum concipientem essentiam sine proprietate, & proprietatem præcisè ab essentia, atque personam ut vtrumque includentem, tum etiam per comparationem ad diuinum intellectum, & angelicum intelligentem illa eadem, ut diuersa aliquo modo, datur actualis distinctio tam rationis ratiocinantis, quam ratiocinata, hoc est, cum fundamento in re inter illa, quasi neque essentia includat proprietatem, neque proprietates essentia, sed persona includat vtrumque, idque propter virtuales distinctionem, ex natura rei repertam inter illa tria inter se collata, iuxta modum q. 28. art. 2. disp. 5. & 6. demonstratum cum ergo ea distinctio ex omnium sententia sit facta ad distinctionem eam quam vocant rationis, nostro intelligendi modo factam cum fundamento in re, efficitur ut diuinæ personæ ratione constituantur actu ex essentia & proprietate personali cum fundamento in re talis constitutionis.

3. *Conclusio.*
Persona constituta plus distinguitur à sua proprietate personali, quam Deum à Deitate.

Tertia conclusio. Maior est distinctio inter personam constitutam, & proprietatem constituentem, quam inter Deum & Deitatem, nec proprietates, ut includit essentiam, constituit personam, sed ut præcisè ab essentia, ideòque non constituit personam tamquam forma totius, quasi dicat id omne quod includit persona. Hæc est aduersus Ferrariensem, & Bartholomæum Torres, estque satis nota ex dictis tam hac disp. quam q. 28. art. 2. disp. 6. Potestque confirmari, quia sicut essentia constituit personam, & tamen non est forma totius, quippe cum non dicat id, per quod persona constituta distinguitur à duabus reliquis personis, habetque, ut sit talis persona, putà Pater: ita proprietates, quæ cum eadem essentia constituit eandem personam non erit forma totius, sed distinguetur à persona constituta, tamquam inclusum ab includente, non secus ac essentia distinguitur. Hactenus dicta confirmantur verbis illis Concilij Florentini sess. 19. *Quamuis tres sint hypostasies, & persona re inuicem differentes, eas tamen unum Deum, & opificem uniuersi credimus esse: personam verò ex diuina substantia, proprietateque constare.* Licet autem hæc sententia non sit definitio Ecclesiæ, asserta tamen fuit ab illo Ioanne, qui partes Latinorum agebat spectante, annuenteque Concilio.

DISPUTATIO II.

Vtrum persona diuina constituantur, & distinguantur per relationes.

Sermo est hoc loco non de quocumque constitutio, sed de proprio, ac peculiari cuique personæ, constituyente eam in esse suppositi incommunicabilis, quale est proprietates personalis, non verò essentia tribus personis communis. Ne verò disputatio fastidiosa ob longitudinem adherescat in quatuor membra sequentia à nobis diuidetur.

MEMBRUM I.

Eorum sententia examinatur, qui personas diuinas per proprietates absolutas constitui affirmant.

Lincon. & Ioan. à Ripa sententia.

Linconensis, Ioannes à Ripa in 1. distin. 25. & 26. & præci alij in ea fuerunt sententia, ut affirmarent, personas diuinas constitui, & distingui ab inuicem, per proprietates quasdam absolutas. Censent namque in Patre esse essentiam, in qua conuenit cum cæteris diuinis personis, & ultra essentiam esse proprietatem quamdam absolutam, ex qua

A & essentia diuina constituitur primum suppositum diuinissima Trinitatis, & per quam distinguitur realiter à cæteris personis. A supposito verò absoluto iam constituto volunt, ut emanet generatio Filij, quam, tamquam rationem fundandi in primo supposito gloriosissima Trinitatis, paternitas consequatur. Itaque non negant in Patre generationem actiuam, & paternitatem, quæ sit relatio, sed dicunt esse proprietates aduenientes primo supposito sanctissima Trinitatis iam constituto ex essentia diuina & proprietate absoluta, per quam realiter distinguitur à cæteris personis. Arbitrantur namque, perinde atque in humanis prius est suppositum absolutum constitutum ex proprietate personali absoluta, putà Socrates, deinde verò ab eo emanat generatio, quam consequitur paternitas tamquam rationem fundandi: sic quoque rem se habere in diuinis. Eodemque modo asserunt Filium in diuinis esse suppositum quoddam absolutum, quod terminat generationem actiuam, & passiuam: ex eaque generatione tamquam ex ratione fundandi resultat in eo filiationem. Quare nomina, inquit, Patris, & Filij in diuinis, non sunt propria nomina suppositorum, sicut neque in humanis: sed supposita diuina significantur illis nominibus à proprietatibus relatiuis, quæ non constituunt supposita, sed eueniunt suppositis constitutis. Addunt nos ignorare propria nomina suppositorum diuinorum.

Scotus in 1. d. 26. q. 1. videtur inclinare in hanc sententiam: eam namque defendit, in illiusque confirmationem multa conficit argumenta, non tamen omnino audeat eam affirmare, sed simul cum communi Theologorum sententia defendit, personas diuinas constitui, non proprietatibus absolutis, sed respectiuis. Leuchertus Scoti sectator eadem distinctione affirmat, hanc opinionem esse faciliorem intellectu, & probabiliorem cæteris.

Scotus autem in confirmationem huius sententia argumentatur primò. Sapiens Proverbiorum 30. querit, *quod nomen est eius, & quod nomen filij eius si nosti?* Quo in loco supponit in Deo esse Patrem & Filium, docetque aperte nomina propria Patris & Filij esse occulta: sed si Pater constitueretur in esse primi suppositi altissima Trinitatis per paternitatem, & Filius in esse secundi suppositi per filiationem, huiusmodi nomina non essent occulta: quippe cum vocabula, Pater & Filius, essent propria nomina primi & secundi suppositi: imò verò Sapiens ipse suam et interrogacione expressisset nomen proprium Filij, dum dixit: *Et quod nomen Filij eius si nosti?* signum ergo est personas diuinas non constitui relationibus, sed proprietatibus absolutis nobis occultis.

Secundò, in relatiuis semper aliquid absolutum refertur per relationem, tamquam id quod refertur, ut Socrates Pater per paternitatem, & res candida per similitudinem ad aliam rem sibi similem: sed in diuinis id, quod refertur, non est essentia, sed suppositum: ergo concedendum est suppositum absolutum, quod per relationem superuenientem refertur, ut quod.

Tertiò, relatio realis præexigit extrema distincta realiter: ex eo namque Aristoteles 5. Metaphyl. cap. de eodem, probat relationem identitatis non esse realem, quia non est inter extrema distincta realiter: quod non est intelligendum de extremis secundum esse relatiuum, sed sumptis fundamentaliter: vna enim è conditionibus necessariis, ut relatio sit realis, est, ut extrema, inter quæ relatio cernitur, sumpta fundamentaliter, sint realia, & realiter inter se distincta, ut ad prædicamentum

Scotus in eandem sententiam arguitur.

Primum in hoc sententia arguitur.

Secundum.

tum relationis fusè explicauimus: cum ergo paternitas, & filiatio in diuinis sint relationes reales, concedenda sunt extrema fundamentaliter sumpta, realiterque inter se distincta, inter quae cernantur eiusmodi relationes: ea verò non sunt alia, quam supposita absoluta constituta prius ex essentia & proprietate absoluta: neque enim essentia in Patre & Filio distinguitur realiter.

Quartum. Quartò, suppositum, à quo est aliud per generationem ex natura rei, praesupponitur ad suppositum quod est ex ipso, ac proinde est quid prius illo: sed Pater secundum esse Patris, & Filius secundum esse Filij, sunt simul natura & cognitione: eò quod sint correlatiua: ergo suppositum Patris, secundum esse suppositi, à quo est suppositum Filij, non constituitur per paternitatem, sed per aliquid absolutum quod praecedat, ita scilicet, vt à supposito absoluto Patris producat per generationem suppositum absolutum Filij, generationemque ipsam consequatur in vtroque supposito relatio Patris & Filij: secundum quas sint simul natura quoad esse relatiuum, quod quasi superueniat suppositis absolutis.

Quintum. Quintò, generatio non terminatur, primò ad esse respectiuum, sed ad esse absolutum: ergo in Filio concedendum est suppositum absolutum, quod primò terminet generationem, & cui quasi superueniat esse relatiuum Filij. Consequenter est manifestat: antecedens verò probatur, tum quia ad relationem non est per se mutatio, nec relatio producitur per se, sed comproducitur ad productionem alterius, ex Aristotele 5. Physicorum: tum etiam quia generatio terminatur ad primam substantiam: esse autem relatiuum non est substantia.

Sextum. Sextò, Suppositum ex natura rei praetelligitur aetioni, seu productioni: ergo suppositum Patris praetelligitur generationi, quae est ex ipso. Tunc peto. Aut in illo priori supposito Patris est relatiuum, aut absolutum. Si absolutum, haberet institutum. Si relatiuum: ergo Filius tunc est simul natura & cognitione: eò quod Pater & Filius sint correlatiua, ac proinde sicut tunc suppositum Patris praetelligitur generationi, ita quoque suppositum Filij: quod est absurdum.

Septimum. Septimò, Proprietas primae personae praetelligitur ipsi personae ex ea constituta: eò quod constitutus praetelligitur constituto, vt de se est manifestum, colligiturque ex Aristotele 7. Metaph. cap. 3. si ergo ea est paternitas, & non quid absolutum, cum filiatio sit simul natura & cognitione cum paternitate, filiatio, quae iuxta hanc opinionem est proprietas secundae personae, praetelligeretur primae personae, atque adeò Filius non haberet eam à prima persona, quod est absurdum. Dicendum igitur est personas non constitui ex proprietatibus relatiuis, sed absolutis.

Personas diuinas non constitui absolutis proprietatibus. Sententia haec non immeritò censetur communiter à Doctoribus, non solum temeraria vt pote contra communem, tam Scholasticorum, quam Sanctorum Patrum sententiam, verum etiam parum in fide tuta: eò quod Scripturis sanctis, & definitionibus Ecclesiae minimè consentanea sit. Licet autem eam impugnare, quia vbicumque scriptura sacra de personis diuinis sermonem facit, significat eas nominibus relatiuis significantibus relationem, vt patet Matth. vltimo, *Baptizantes eos in nomine Patris, Filij, & Spiritus sancti.* i. Ioan. vltimo, *Tres sunt qui testimonium dant in caelo Pater, Verbum, & Spiritus sanctus,* multisque aliis in locis: ergo personae diuinae relationibus, non verò proprietatibus absolutis constituentur, & distinguuntur abinvicem. Confirmat

Molina in D. Thom.

A tur haec ratio, quia Christus Dominus instituit baptismum in nomine trium personarum diuinarum, dicens: *Baptizantes eos in nomine Patris, Filij, & Spiritus sancti:* ergo haec sunt nomina propria diuinarum personarum: neque enim credendum est, vel Christum latuisse nomina propria, vel eo in loco compellasse personas diuinas nominibus extrinsecis, quae non essent eis propria, cum potuerit eas propriis nominare: quare cum nomina illa relatiua sint, sanè personae diuinae relationibus, non verò proprietatibus absolutis, constituuntur, & distinguuntur. Confirmatur rursus eadem ratio, quia Damasus Papa in suo symbolo, quod inter opera D. Hieronymi tom. 4. legitur, affirmat praedicta nomina esse nomina propria diuinarum personarum, dicens: *Proprium nomen est Patri, Pater, proprium nomen est Filio, Filius, & proprium nomen Spiritus sancto, Spiritus sanctus.*

B Secundò, Ecclesia in suis definitionibus, nec aliter explicat personas diuinas, nec aliter tradit distinctionem earum, quam per nomina relatiua, vt patet ex symbolis Apostolorum, Concilij Niceni, Aethanasi, & ex variis Conciliis, & potissimum Lateranensi cap. *Firmiter*, & cap. *Damnatus*, de summa Trinitate & fide Catholica: ergo personae diuinae non constituuntur, & distinguuntur per proprietates absolutas, sed relatiuas.

C Tertio, in Concilio Flor. in literis sanctae vniuersionis, in decreto de processione Spiritus sancti scriptum est: *Patrem gignendo Filium dedisse ei omnia, quae sunt Patris, praeter esse patrem:* ergo in Patre nihil est, quod non sit in Filio, praeter relationem Patris, ac proinde Pater per eam solum constituitur & distinguitur à Filio, non verò per proprietatem aliquam absolutam.

Quartò, in Concilio Florentino sess. 18. ita habetur, *Sola relatio apud omnes, tam Graecos, quam Latinos Doctores, diuina processione personas multiplicat: ita vt non vlla alia ratione, quam vi relationis Pater à Filio, ac vna persona ab alia differat.* Quae verba licet non sint definitio Ecclesiae, sunt tamen illius Ioannis qui partes Latinorum agebat.

Quintò, Concilium Toletanum vndecimum in processione fidei de personis diuinis hoc modo loquitur: *Quae cum relatiue tres personae dicantur, vna tamen naturalis substantia creditur.* Et infra, *In relatione personarum numerus cernitur: in diuinitatis vero substantia quid numeratum sit non comprehenditur.* Quibus addit, *Ergo hoc solum numerum insinuat, quod adinueniuntur, & in hoc numero carent, quod in se sunt, id est, absolutae sunt.*

E Sextò, In diuinis illa solum, inter quae, iuxta sensum quaest. 19. art. 2. explicari, cernitur relatiua oppositio, distinguuntur realiter inter se, reliqua verò minimè: signum ergo est, solum relatiuam oppositionem efficere distinctionem realem in diuinis, ac proinde personas constitui, distinguique abinvicem relationibus, non verò proprietatibus absolutis.

F Septimò, Omne ens reale absolutum est formaliter aliqua perfectio: si ergo personae diuinae constituentur proprietatibus absolutis, aliqua perfectio erit in vna persona, quae non sit in alia, quod est omnino absurdum.

Octauò, Si personae constituerentur, & distinguerentur proprietatibus absolutis, non essent consubstantiales omnino, nec Pater Filio totam suam substantiam communicaret, quod est contra definitiones Ecclesiae. Consecutio probatur, quoniam proprietas absoluta pars est substantiae eius, cuius est proprietas.

Hanc quoque communem esse sanctorum Patrum sententiam probatur: Quia Boetius de Trinitate

nitare cap. 12. *Sola relatio inquit, multiplicat Trinitatem.* Anselmus de Incarnatione cap. 3. & de processione Spiritus sancti cap. 1. aperte docet personas solum distingui relationibus, neque in eis esse aliud, quam communem essentiam, & relationes, quibus ab invicem distinguuntur. & cap. 3. affirmat in divinis omnia esse unum, ubi non obviat relationis oppositio. Quo axiomate vitur Concilium Florentinum sess. 19. Iustinus martyr in expositione fidei in principio, relationibus, originibusque, docet personas constitui in esse hypostasem, ab invicemque distingui. Hieronymus, aut quicumque eius operis est autor, in expositione symboli Damasci tomo 4. Tres, inquit, personas expressas sub proprietate distinguimus: ex antecedentibusque & sequentibus constat, nomine proprietatis intelligere proprietatem relationam. Damasc. lib. 1. fidei orthodoxæ ca. 10. *Quid, inquit, habet una trium personarum, habet alia, præter ipsam sententiam generationem, & processionem.* subiungitque: *In his enim solis personarum proprietatibus, differunt ab invicem res sanctæ hypostases.* Constat autem prædictas proprietates à Damasceno expressas non esse absolutas, sed relationas. Epiphanius lib. 3. aduersus hereses heresi 73. docet, notionem paternitatis & filiationis in divinis manifestare naturam Patris & Filij hoc est, rationes eorum formales. Quibus verbis satis aperte innuit, Patrem & Filium constitui distinguique ab invicem per relationes. Ambrosii. de fide ad Gratianum Augustinum cap. 2. ait: *Non Pater ipse qui Filius, sed inter Patrem & Filium generationis expressa distinctio est, ut ex Deo Deus, &c.* Vbi manifestè affirmat, Patrem & Filium distingui per generationem, quam constat, non absolutum quid, sed relatiuum esse in divinis. In eadem sententia est Bernardus 5. lib. de consideratione cap. 8. Augustini præterea scopus 5. libr. de Trinitate est ostendere, in divinis absoluta omnia esse unum, dicique singulariter de tribus personis divinis: distinctionem verò esse in relatiuis, solaque relatiua ita conuenire vni personæ, ut non conueniant aliis. Lege præterea cap. 5. 11. 13. & 14. & 6. de Trinitate cap. 2. *Quisquid, inquit, ad se dicuntur (Pater videlicet & Filius) non dicuntur aliter sine altero, id est, quicquid absolutum est in Patre & Filio, utriusque conuenit.* Quare ex sententia Augustini eo loco Pater & Filius non distinguuntur per absoluta. Idem docet 7. de Trinitate cap. ultimo sub finem, & lib. 9. cap. 1. Idem docet Fulgentius de fide ad Petrum cap. 1. & 2.

MEMBRUM II.

Diui Bonaurentura, & D. Thomæ opiniones circa constitutionem diuinarum personarum.

Diui Bonaurentura opinio personarum constitui originibus.

Fundamentum D. Bon.

Diuus Bonaurentura in 1. distinctione 26. q. 3. in ea est sententia, ut dicat, personas diuinas constitui potius, & inter se distingui originibus, actibusque notionalibus, generatione videlicet actiua, generatione passiuâ, & spiratione passiuâ, quam relationibus, id est, quam paternitate, filiatione, & spiratione passiuâ, sumpta ut est relatio. Ducitur potissimum, quoniam relationes originis consequuntur, originis ipsas, actusque notionales, qui sunt tamquam rationes fundandi relationes, ut paternitas consequitur generationem actiuam, qua Pater producit Filium, & filiatio generationem passiuam, qua Filius producit: ergo persona prius sunt constitute ac distinctæ inter se per originem, quam relationes aduenire intelligantur, & per consequens originem sunt potius vocanda proprie-

tates constituentes personas, quam relationes.

D. Thom. hoc loco, Durand. in 1. d. 26. q. 1. communiorque Scholasticorum sententia, affirmat personas diuinas potius constitui, ac distingui relationibus, quam originibus. Id probant primò, quoniam licet relatio & origo, ut paternitas & generatio actiua, idè sint, attamen origo significatur ut forma extrinseca, videlicet generatio ut actio egrediens à Patre, relatio verò, ut forma intrinseca manens in Patre: cui ergo res per intrinseca constituantur, & distinguantur, sanè persona potius dicendæ erunt constitui, & distingui inter se per relationes, quam per originem.

B. Secundo, generatio significatur ut actio procedens à persona Patris: ergo præsupponit personam Patris, ac proinde persona Patris per aliquid aliud præsupponitur, præintelligiturque constituta, nempe per relationem. Item natiuitas significatur & intelligitur ut via ad Filium: ergo præsupponitur ad Filium, ac proinde, nostro intelligendi more, non constituit Filium, sed Filius per aliquid aliud præintelligitur constitutus, nempe per relationem.

Quia verò aduersus hanc sententiam adhuc pugnat fundamentum, cui opinio D. Bonaurentura potissimum innititur, nempe relationes originis cõsequuntur, tamquam rationem fundandi actus notionales, originisque ipsas, ut paternitatem consequitur generationem actiuam, eaque ratione suppositum Patris, quòd ad generationem actiuam præsupponitur, constitui non posse ex paternitate, que nostro intelligendi more cõsequitur generationem actiuam. Respondet D. Thomas art. 4. sequenti, proprietatem personalem Patris posse considerari duobus modis: uno, quatenus relatio est, utque hoc modo spectatam posteriorem esse nostro modo intelligendi generationem actiuam, nec constituturæ posse suppositum Patris, quòd generatio actiua præsupponit altero verò modo posse spectatam, ut forma est constitutiva, eoque modo spectatam, nostro intelligendi more, esse priorem generationem actiuam, postque constituturæ suppositum Patris, à quo generatio actiua emanat.

E. At verò magna est controuersia inter sectatores D. Thomæ, an ex sententia D. Thomæ ac veritate, paternitas constituat suppositum Patris, ut relatio, & ut apprehensa conceptu relatiui: an verò non ut relatio, neque ut apprehensa conceptu relatiui. Bartholomæus Torres hoc loco affirmat relationem, quatenus relationem, duo habere. Vnum est, esse formam constitutiuam relatiui in esse talis relatiui. Alterum verò referre illud ad terminum, v.g. paternitatem, quatenus paternitatem, habere, tum constituturæ patrem in esse patris, tum etiam referre illud ad filium: eaque ratione quatenus relationem, & esse formam constitutiuam patrem in esse patris, & esse formam referentem patrem ad filium. Hinc vult, paternitatem, quatenus paternitas est, constituturæ patrem, attamen, ut habet solum primum munus, nempe esse formam, per quam pater constituitur in esse patris: non verò ut habet secundum munus, hoc est, esse id, quo pater referretur ad filium. Prioriq; modo spectatam, ait, nostro intelligendi more esse priorem generationem actiuam: spectatam verò secundo modo, videri posteriorem generationem actiuam, tamquam rationem fundandi, quam supponit. Quando ergo dixit D. Thomas, proprietatem personalem non constituturæ quatenus relatio est, exponit Torres, id est, quatenus refertur ad terminum. Constituturæ tamen intra limites relationis, hoc est, quatenus est forma, qua pater, verbi gratia, constituitur in esse patris. Atque hoc censet voluisse Diuum Thomam significare, dum dixit, proprietatem personalem, ut hor-

mam constitutum, præintelligi generationi actiua.

In hac eadem sententia videtur fuisse Caietanus art. 4. sequenti, ubi distinguit relationem (paternitatem, v. g.) vt exercet actum referendi ad Filium, vt est forma constitutiua Patris in esse hypostatico ac relatiua Patris. Priori modo appellat eam relationem vt exercitam, hoc est, vt exercet actum referendi ad Filium: posteriori verò, relationem, vt conceptam, & vt formam hypostaticam constitutiua Patris in esse relatiua Patris, non vt exercito comparatione Filij, sed vt conceptu in se. Hoc autem posteriori modo dicit, antecedere generationem actiuam, constitueretque suppositum relatiuum Patris: priori verò modo subsequi, nostro intelligendi more, generationem actiuam, neque eo modo spectatam constituitur suppositum Patris, quin potius supponere illud constitutum per aliquid prius, nempe per se ipsam illo alio modo spectatam.

Hæc sententia non videtur probabilis. Primò, quia de essentia relatiui, pura Patris, est referri ad correlatiuum, vt ex definitione secunda relatiuorum est manifestum: definitur namque ab Aristotele esse id cui hoc ipsum est esse, id est, essentia, ad aliud se habere: ergo non prius Pater constituitur per paternitatem in esse relatiua Patris, quam per eam respiciat Filium, quippe cum nihil denudari possit ab eo, quod est de ipsius essentia: imò verò non est aliud paternitatem constituitur Patrem in esse Patris, quam constituitur eum in esse respicientis Filium: quo fit, vt suppositum Patris secundum esse relatiuum Patris, nostro etiam intelligendi more, non antecedar se ipsum in esse actu respicientis Filium, exercentisve respectum ad Filium. Id quod vel ex eo potest confirmari, quòd relatiua sunt simul cognitione. Secundò, non placet eadem sententia, quia non euadit difficultatem quam fugere intendit: esse namque relatiuum Patris, non solum vt terminatur ad Filium, sed etiam vt est in se effectus formalis paternitatis, tribuens illi formaliter vt sit Pater consequitur generationem actiuam tamquam rationem fundandi, vt patet in humanis: ergo vana est illa distinctio, videlicet, quòd si paternitas, in esse formali paternitatis, spectetur vno modo, antecedar generationem actiuam: si verò spectetur alio modo, eam non antecedar, sed sequatur. Et quòd si suppositum Patris secundum esse formale Patris spectetur vno modo, antecedar generationem actiuam, si verò spectetur alio modo, eam non antecedar, sed consequatur.

Ferrariensis 4. contra gentes c. 16. & Capreol. in 1. dist. 26. q. 1. in hanc sententiam loquuntur. *Paternitas duobus modis potest spectari. Vno, vt paternitas, est apprehensa hoc conceptu relatiua paternitas: altero, vt est hæc substantia incommunicabilis, nempe proprietas substantialis complens primum suppositum adorandissime Trinitatis in esse huius substantie indiuidue seu incommunicabilis. Quæ quidem duplex consideratio solum est ex parte intellectus apprehendentis: vnã & eandem rationem formalem alio, atque alio modo: non verò ex parte rei apprehense: sicut enim quia paternitas creatã, & est hæc numero paternitas, & hoc numero accidens, quæ duo ex natura rei idem prorsus sunt, apprehendens potest hoc conceptu relatiua, hæc paternitas, & hoc conceptu confuso quasi absoluto, hoc accidens, vt quæst. 29. art. 1. explicatum est, ita paternitas diuina, cum sit hæc numero paternitas: & hæc numero substantia incommunicabilis (sumpta substantia non pro essentia absoluta, sed vt distinguitur contra accidens) quæ duo ex natura rei idem prorsus sunt, apprehendens potest, tum conceptu hoc relatiua, hæc paternitas, tum etiam conceptu*
Molina in D. Thom.

A *in hoc absoluto, modum de absoluto habente, hæc substantia incommunicabilis, vt ibidem explicatum est.*

His ita constitutis, dicunt prædicti autores, personas diuinas non constitui ex natura rei, sed nostro intelligendi more. Præterea generationem actiuam & paternitatem esse idem prorsus ex natura rei, neque vnum esse prius altero: aramen nostro intelligendi more, quo diuina iuxta modum rerum creatarum apprehendimus, paternitatem, conceptu absoluto apprehensam, quatenus est hæc incommunicabilis substantia complens vltimò suppositum substantiale: suppositumque Patris conceptu etiam absoluto apprehensum in ratione huius hypostasis, substantiæ incommunicabilis præcedere iuxta nostrum intelligendi modum, tum generationem actiuam, tum personam Filij: eandem verò paternitatem, conceptu relatiua apprehensam, suppositumque Patris simili notitia perceptum, subsequi nostro intelligendi more generationem actiuam, tamquam rationem fundandi, quam paternitas, estque relatiuum Patris consequitur: Patrem verò & Filium, si relatiuis conceptibus apprehendantur, esse simul natura & cognitione, eò quòd sint duo correlatiua. Itaque voluè proprietates personales, quæ in se sunt relatiua, apprehensas, non conceptu relatiua, sed absolute iuxta sensum explicatum, esse quæ nostro intelligendi more constituunt supposita diuina, vt paternitatem, apprehensam quatenus est hæc proprietatis substantialis, constituitur primum suppositum gloriosissime Trinitatis, quatenus est hæc hypostasis, seu substantia incommunicabilis, ac tam paternitatem, quam suppositum conceptibus absolutis ita apprehensa, nostro intelligendi more antecedere generationem, suppositumque Filij. Atque hoc censent intendisse, voluisseque D. Thomam art. 4. sequenti.

MEMBRVM III.

Autoris sententia.

SI rectè res expendatur, quiuis facile intelliget, sententias duobus præcedentibus membris relatas inde habuisse ortum, quòd ex paternitate, generatione, & supposito creato, à quo generatio emanat, earum autores meriti voluerunt paternitatem, generationem, & suppositum Patris æterni, ita scilicet, vt sicut in rebus creatis suppositum, à quo emanat generatio, antecedit generationem ipsam, & generatio paternitatem tamquam ratio fundandi, quæ eo ipso esse debet paternitate prior: sic quoque in diuinis, nostro saltem intelligendi more cum fundamento in re, primum suppositum augustissime Trinitatis antecedar generationem, & generatio paternitatem. Eaque ratione quidam eorum, difficultissimum (vt re vera est) arbitantes, dari aliquid posituum, quòd paternitatem & generationem antecedar, constituatque primum suppositum sanctissime Trinitatis, & non sit quippiam absolutum, satis periculosè diuinas personas per absoluta constitui asseruerunt. Alij per generationem, aliòque actus notionales eandem personas constitui voluerunt, ea ratione ducti, quòd notionales actus antecedar relationes, sufficientesque sint ad contrahendam essentiam ad incommunicabile esse diuini suppositi. Alij denique, vt ex relationibus originis potius, quam ex actibus notionalibus, diuinas personas constitui asseruerunt, ad quasdam metaphysicas, atque vt mihi quidem videtur, obscuras admodum diuinarum relationum considerationes confluenterunt. Ac secundum vnã

Vnde ortum habuerunt re late sententia.

volunt relationes, nostro intelligendi more cum fundamento in re, antecedere actus notionales, secundum aliam verò eos subsequi, ut ea ratione defendant, tum diuinas personas constitui ex relationibus secundum unam earum considerationem, tum etiam eandem relationem secundum aliam considerationem subsequi, supponereque actus notionales, suppositaque ipsa iam constituta.

Ex dictis verò quæst. 27. art. 3. disput. 4. satis, ni fallimur, est manifestum, longè aliter rem se habere in diuinis, ac in humanis, quod ad fundamentum attinet, vnde omnes illæ opiniones ortum habuerunt. In primis namque, ut ex dictis ibidem patet, non sicut in humanis generatio actiua est actio, & generatio passiuæ est passio, ita res habet in diuinis. Sed generatio actiua est verus respectus eius, à quo alius per intellectum, præsupponens intelligere essentia præconcepit ante omnem personam ac relationem, ut virtute continet relationes omnes personales, tamquam earum fons & origo, & generatio passiuæ est verus respectus eius, qui ab alio per intellectum. Vtraque autem non aliud habet fundamentum, aut rationem fundandi, quam essentiam, nostro intelligendi more cum fundamento in re, intelligentem se ipsam in illo priori, & in se ipsa cetera omnia scientia naturali, & intellectioem ipsam. Vt enim ibidem explicatum est, essentia intelligente eo modo se ipsam, quasi resultat eo ipso à parte illius, respectus ille, à quo alius per intellectum, qui in essentia se comprehendente fundatur, intellectioemque comprehensiuam supponit: in eoque respectu præsupposita notitia illa essentiali, posita est ratio generationis actiuæ, eaque ratione generatio actiua in recto dicit solum respectum illum, in obliquo verò intellectioem, quam supponit, à qua pender, & à qua tanquam à radice habet, quod sit generatio, & non spiratio actiua, aut quibus alius

Generatio & ceteri actus notionales in diuinis quid.

Persona patris quomodo constituitur.

Quomodo item persona filij.

A Trinitatis, Verbum æternum, Sapiencia genita, speculum, & figura substantiæ Patris. Cùm verò ad rationem Verbi, Sapienciæ genitæ, speculi & figuræ substantiæ Patris, similitudo cum Patre, quoad illius substantiam, distinctioque ab eo necessaria sit: primum habet secundum suppositum gloriosissimæ Trinitatis ab intelligere essentiali, quod, quatenus Filius procedit per intellectum, vi suæ productionis peculiari quadam ratione vnà cum essentia, cæterisque attributis à primo supposito illi communicatur: secundum verò habet à respectu illo eius, qui ab alio per intellectum, ut in superioribus saepe explicari est. Generatio ergo passiuæ non est aliud, quam respectus ille eius, qui ab alio per intellectum, in recto dicens respectum illum, & in obliquo intellectioem essentiali essentia, quam præsupponit, à qua pedit, quæque à primo supposito intelligente, per essentiam quodam modo tanquam principium, quo remotum, & per intellectum, tanquam per principium proximum, communicatur secundo supposito, & à qua, tanquam à radice, respectus ille habet, quod sit generatio passiuæ potius quam alius diuinus respectus.

Generatio passiuæ quid.

Ex dictis intelliges, neque essentiam intelligentem in illo priori, antequam relationes explicare quasi resultare intelligantur, producere, nec intelligere produci: sed primum augustissimæ Trinitatis suppositum, quod, veluti resultatioe relationis in essentia, ex ipsa, & relatione constituitur, per essentiam sibi propriam, id est, à nullo alio sibi communicatam, & per intellectum, producere, generareve intelligendo secundum suppositum diuinissimæ Trinitatis, eoque generatione communicare illi peculiari quadam ratione intelligere, & cum eo essentiam & cetera attributa verò actiuam generationem, seu productionem, non esse aliud, quam respectum eius à quo alius per intellectum, supponens intelligere essentiali, tamquam rationem fundandi, in essentiaque diuina tanquam in fundamento fundarum: & passiuam generationem seu productionem non esse aliud, quam respectum eius, qui ab alio per intellectum, idem intelligere supponens, eique tanquam proprio & immediato fundamento se coniungens: duobus illa supposita per huiusmodi respectus, vnà cum essentia cæterisque attributis, constituit, atque abinuicem realiter distinguit.

Quod de actiuæ & passiuæ generatione dictum est, dici quoque similiter debet de actiuæ & passiuæ spiratione. Videlicet, neutram esse mutationem, sed utramque esse respectum, veramque relationem: spirationem quidem actiuam, eius à quo alius per voluntatem: spirationem verò passiuam, eius qui ab alio per voluntatem. Vtramque etiam non aliud habere fundamentum, aut rationem fundandi, quam essentiam diligentem dilectione naturali, nostro intelligendi more cum fundamento in re, prius quam eiusmodi respectus quasi resultare intelligantur, & dilectionem ipsam.

Spiratio actiuæ & passiuæ quid.

Cùm verò prius, iuxta nostrum modum intelligendi cum fundamento in re, sit essentiam intelligere se ipsam intellectu naturali, quam eandem diligere dilectione naturali, eò quod nihil, etiam in Deo, sit volitum, quin præcognitum: cumque essentia intelligente notitia naturali modo supra explicato, quasi resultent habitudines illæ ex parte essentia & intellectioem, eius à quo alius per intellectum, & qui ab alio per intellectum, per quas constituuntur & distinguuntur abinuicem primum & secundum suppositum sanctissimæ Trinitatis: profectò prius nostro intelligendi more cum fundamento in re, sunt primum & secundum

Spiratio actiuæ & passiuæ quid.

MOLL
INDIA
D. V.

suppositum gloriolissimae Trinitatis constituta duabus illis habitudinibus, quam essentia diligit, atque adeo quam prima & secunda persona omnipotentissima Trinitatis, quas essentia iam constituerat, per eam tanquam per principium quo, quodammodo remotum, & per voluntatem tanquam per principium proximum amore mutuo se complectantur. Vnde etiam efficitur, ut in illo priori antequam essentia diligeret, ac primum & secundum suppositum per eam amaret, secundum suppositum vna cum intelligere essentiali accepit essentiam, intellectum, & voluntatem cum eadem illa fecunditate, cum qua in primo supposito sunt principia producendi Spiritum sanctum, atque adeo sit, ut in illo priori, vna cum prima persona, sit vnum principium producere valens Spiritum sanctum. Patre ergo & Filio se mutuo diligentes, & essentiam communem ac Spiritum sanctum in ea, & per eam cognitum a parte essentiae, quasi resultat respectus eius, a quo alius per voluntatem, ex quo & essentia constituitur ratio spiratoris, quae communis est Patri & Filio, ab eisque minime distincta. Ex parte vero dilectionis, seu amoris essentialis, qui sic diligendo communicatur peculiariter tertio supposito sacrosanctae Trinitatis, & cum eo essentia, ceteraque attributa, resultat respectus eius, qui ab alio per voluntatem, per quem, vna cum amore, essentia, ceterisque attributis ita communicatis, constituitur tertium suppositum diligendissimae Trinitatis, distinguiturque ab spiratore, cui relativi opponitur, atque adeo a Patre & Filio, quibus ratio spirantis nostro intelligendi more superuenit. Haec omnia fuitis quaest. 27. artic. 3. disput. 4. explicata sunt, necesse autem fuit summam ea hoc loco repetere, ut melius constitutio diuinarum personarum intelligeretur.

Persona Spiritus sancti quomodo constituitur.

Generatio actiua & passiuas relationes sunt in Deo.

Quod vero generatio, tam actiua, quam passiuas, spiratio item, tam actiua, quam passiuas, relationes quaedam sunt, non vero aliquod absolutum, ut asseruimus saepe, praeterquam quod id communis est ferè Scholasticorum, Patrumque sententia, probari potest. Primum, quia sunt verae productiones actiuae vel passivae, per quas emanat res realiter distincta a producente, idque absque vlla omnino mutatione, vicissitudine, seu obumbratione, ut est de fide: sed productio, tam actiua, quam passiuas, ubi nullus interuenit motus, nullaque interuenit mutatio, non est aliud, quam habitudo, meriti que respectus eius, a quo alius, & qui ab alio: ergo in Deo generatio actiua & passiuas, spiratio item actiua & passiuas, non aliud sunt, quam respectus, meriti, & relationes. Atque hoc ipsum propter hanc rationem affirmat D. Thomas quaest. 4. t. sequenti articulo primo, in responsione ad secundum & tertium. Secundò, generatio actiua & passiuas, spiratio item actiua & passiuas, distinguuntur in diuinis realiter inter se: spiratio vero passiuas distinguitur etiam realiter a generatione tam actiua quam passiuas, ut Catholice omnes cõstitentur, inuolataque fide negari nequit: sed in diuinis omnia sunt vnum, inter quae nõ cernitur relatiua oppositio: ergo generatio actiua & passiuas, spiratio item actiua & passiuas opponuntur inter se relatiue, atque adeo formaliter non aliud sunt, quam merae relationes.

Generatio actiua & paternitas, generatio passiuas & filiatio, quo pacto in diuinis distinguantur.

His addendum est, nec paternitatem a generatione actiua, nec filiationem a generatione passiuas, vilo modo ex natura rei distingui, tã realiter quam formaliter, siue actu, siue virtute, quin potius paternitatem & generationem actiuam esse idem ex natura rei omnibus modis, solumque distingui penes intellectum concipientem idem omnino ex natura

A rei, modo vt actionem, modo vt relationem, ex distinctione, quam relatio, & vera productio, seu vera actio, habent in rebus creatis: quare solum distinctione ratione ratiocinante, non vero ratione ratiocinata, nullumque proinde est fundamentum in re talis distinctionis. Quod idem haud secus dicendum est, de filiatione & natiuitate, seu generatione passiuas, & de spiratione actiua & passiuas, siue concipiantur instar actionum & passionum, siue instar relationum, vt re vera sunt. Ita affirmant Scotus in 2. dist. 28. q. 3. & Durandus dist. 26. q. 1. prope finem, consentientesque, ni fallor, communis sententia Scholasticorum. Idem asseruerant Patres, vt ex testimoniis eorum, quae referemus erit manifestum. Potestque probari, quoniam cum probatum sit generationem actiuam & passiuam, spirationem item actiuam & passiuam, meras esse relationes, vtique si a paternitate & filiatione, duabusque aliis relationibus diuinis distinguerentur ex natura rei, etiam si distinctio solum esset virtute, concedendum esset, in Deo esse octo rationes formales relationum, esseque proinde octo relationes reales, quod neque cum communi Scholasticorum sententia, neque cum Patribus & Conciliis consentit. Consecutio probatur, quia ad pluralitatem relationum, numerumque earum, satis est numerus rationum formalium, quae virtute inter se distinguantur. Ex communi namque Doctorum sententia, quatuor sunt relationes reales in Deo, cum tamen spiratio actiua, quae vna est earum, solum virtute distinguatur a paternitate & filiatione, nec cum tribus aliis relationibus efficiat quaternarium numerum rerum realiter, aut formaliter inter se distinctarum, sed ternarium, solumque sit quaternarius relationum virtute saltem inter se distinctarum. Secundò, quoniam paternitas non est aliud in diuinis, quam substantialis quaedam habitudo eius, a quo alius per intellectum, qui eo ipso est ab illo per generationem: & filiatio non est aliud, quam substantialis quaedam alia habitudo eius, qui ab alio per intellectum ac generationem: sicut etiam in humanis paternitas est habitudo, accidentaria tamen, eius a quo alius per generationem; & filiatio accidentaria habitudo eius, qui ab alio similiter per generationem: sed in diuinis generatio, vt explicatum est, non est aliud, quam habitudo eius a quo alius per intellectum, & natiuitas non est aliud, quam habitudo eius, qui ab alio per intellectum: ergo in diuinis paternitas & generatio, filiatio & natiuitas, idem omnino sunt ex natura rei, etiam virtute.

B Ex dictis licet colligere quae sequuntur. Primum est, non quemadmodum in humanis, paternitas & filiatio fundantur in generatione actiua & passiuas, tamquam in ratione fundandi, quam consequuntur, eamque ob id praesupponunt, ita rem habere in diuinis: sed paternitatem & generationem, filiationem & natiuitatem, esse idem prorsus, vt Scotus & Durandus locis citatis affirmant, neque vnam praesupponi ab alia. Si quod autem in diuinis constitutum sit fundamentum generationis actiuae & paternitatis, illud esse essentiam diuinam praconceptam ante omnem relationem: rationem vero fundandi esse intellectum essentialem, qua naturaliter seipsam, & cetera omnia in se intelligit: natiuitatis vero ac filiationis fundamentum esse intelligere essentialem, quod peculiari ratione per generationem communicatur Filio, & in eo, ac cum eo essentia, & cetera attributa. Spirationis fundamentum esse denique actiuae essentiam praconceptam ante omnem dilectionem: rationem vero fundandi esse dilectio

Paternitas & filiatio in diuinis nec consequuntur, nec habent tanquam rationem fundandi generationem actiuam & passiuam vt in humanis.

dilectionem illam mutua qua per essentiam ac voluntatem Pater & Filius seiplos, essentiam ac Spiritum sanctum diligunt. Passivæ verò spirationis fundamentum proximum dixerim amorem essentialem, qui peculiari quadam ratione à Patre, & Filio Spiritui sancto, dum per voluntatem producit, communicatur.

Paternitas & generatio, item filio & natiuitas in diuinis vò presupponit supposita Patris sicut in humanis, sed illud constituant.

Secundum est, non sicut in humanis generatio, tamquam vera actio, presupponit suppositum, à quo emanet, & paternitas ac filio generationem tamquam rationem fundandis; ex qua resultant: ita rem habere in diuinis: quin potius generationem, tam actiuam quàm passiuam, seu (quod idem est) paternitatem & filiationem, secundum esse relationum paternitatis & filiationis, vna cum essentia, & cæteris attributis absolutis, constituitur, ac distinguere supposita Patris & Filij, quod hoc loco in responsione ad quintum appellat D. Thomas *ferre secum distinctionem suppositorum*, & artic. 3. sequente appellat *ferre secum supposita*. Tantumdemque dicendum est de spiratione passiva.

Persona diuina promiscuè dici possunt constitui relationibus, & originibus.

Tertium est, pronalucè dici posse personas constitui & distingui abinuenim relationibus originis, aut actibus notionalibus, originibus ipsi: quandoquidem idem omnino sunt in re formaliter ac virtute, eodemque modo ab essentia & attributis absolutis distinguuntur in esse substantiæ relatione incommunicabilis, ab aliis diuinis suppositis distinctæ. Quia tamen supposita diuina frequentius, tam in Scripturis, quàm à Patribus, significari consueverunt nominibus Patris, Filij & Spiritus sancti, quàm nominibus genitoris, geniti, siue nati: frequentius quoque dici consueverunt constitui relationibus originis, quæ abstracta sunt illorum priorum nomen, quàm actibus notionalibus, quæ sunt abstracta posteriorum nominum, ac accommodatiusque constituitur diuinorum suppositorum significantur nominibus relationum, prout supposita ipsa nominibus Patris & Filij significantur, quàm nominibus actuum notionalium. Quamuis, quia etiam significantur nominibus, genitoris, & geniti, sæpe à Patribus constitui dicantur actibus notionalibus. Nam in primis Augustinus. 7. de Trinitate, cap. 6. & 7. pro eodem reputat genitum & Filium, genitorem & Patrem, atque adeo filiationem & natiuitatem, paternitatem & generationem actiuam. Et de fide ad Petrum Fulgentius: *Quia aliud, inquit, est genuisse, quàm natum esse, aliudque est procedere, quàm venisse, vel natum esse: manifestum est, quoniam aliud est Pater, aliud Filius, aliud Spiritus sanctus.* Vbi per actus notionales distinguit personas, pro eodemque relationes originis & originis ipsas reputat. Iustinus Martyr in expositione fidei Catholica aperte docet actibus notionalibus constitui, ac distingui personas. Idem docet Damascenus & Ambrosius testimoniis ad calcem membri primi relationis. Hilarius 4. de Trinitate à D. Thoma articulo sequenti in argumento, *sed contra* citatus, *Nihil, inquit, habet Filius, nisi natum, natiuitate autem est Filius.* Anselmus etiam in lib. de process. Spiritus sancti, cap. 1. affirmat, *Patrem & Filium originibus distingui abinuenim*, pro eodem reputans originis & relationes. Magister præterea in 1. dist. 26. asseruit, *proprietates personales esse generationem, natiuitatem, & processionem, quæ aliis, inquit, vocabulis paternitas, & filio nuncupantur.* Idem, si rem obserues reperies sæpe ita apud hos, quàm apud alios Patres.

In Deo præter essentiam & attributa

Quartum est. In Deo optimo maximo, præter essentiam & attributa absoluta in ea inclusa, nullam

aliam rationem formalem ex natura rei, etiam virtute, à reliquis distinctam reperiri, præter quatuor rationes formales relationum: quæ modò his, modò aliis nominibus significantur, prout à nobis infat rerum creaturarum concipiuntur, distinctione solum existente in mente concipienti, sine fundamento distinctionis in re concepta. Atque ita planè sentiunt Concilia & Patres, apud quos idem omnino sunt relationes diuinae, & actus notionales.

MEMBRUM IV.

Argumenta aliorum diluuntur.

Ad primam Scoti argum.

Superest respondeamus ad argumeta, quæ membris præcedentibus proposita sunt. Ad primum ergo Scoti responderet Bartholomæus Torres hoc loco, duo esse nomina relatiua propria Filio Dei, vnum nomen, *Filij*, alterum nomen, *Verbi*. Atque hoc secundum fuisse magis occultum in veteri Testamento, de eoque inquirere sapientem eo loco tamquam de occulto, quod postea per Ioannem apertissimè manifestatum est in nouo Testamento, dum dixit: *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Et infra: *Et Verbum caro factum est.* Caietanus verò hoc loco responderet, *Filium duobus modis posse nominari, sicut & concipi, vno modo nomine exprimente quid est, significante Verbum, sicut est in se, atque hoc modo, inquit, sicut generatio filij est ineffabilis, iuxta illud Iai. 53. Generationem eius, quis enarrabit: ita quoque Filius est ineffabilis, nomenque eius est occultum. Imò verò nomen etiam Dei significans & exprimens Deum sicut est in se, delectus, iuxta illud: *Cur quæris nomen meum, quod est mirabile?* Atque de hoc nomine inquisiuisse eo loco Sapientem. *Alio modo, inquit Caietanus, posse nominari Filium nomine significante ipsum, non sicut est in se, sed ut nomina à nobis imposta significare eum possunt, nec de hoc nomine locutum eo loco sapientem, sed interrogazione ipsa nomen expressisse.**

Ad secundam

Ad secundum dicendum est, maiorem esse veram, quando relationes sunt accidentia: non verò quando sunt substantiæ, constituntque supposita, vt de relationibus diuinis explicatum est.

Ad tertiam

Ad tertium confirmati ratione responderetur: admittenda enim est maior, si sermo sit de relationibus, quæ sunt accidentia: non verò de iis, quæ sunt substantiæ, & quæ distinguunt constituntque supposita, quales sunt relationes diuinae.

Ad quartam

Ad quartum dicendum est, maiorem esse veram, quando vnum suppositum est ab alio per actionem ac mutationem intermedium: non verò quando, vnum suppositum esse ab alio, non aliud importat, quàm respectum eius, à quo aliud, ex parte vnius suppositi, & ex parte alterius, respectum eius, qui ab alio, iuxta modum præcedente membro explicatum.

Ad quintam

Ad quintum dicendum est, antecedens esse verum, quando generatio est mutatio: non verò, quando est respectus eius, à quo aliud per intellectum, vt est generatio diuina: tunc enim generatio terminatur ad suppositum quod vltimò constituitur ex proprietate relatiua vna cum essentia absoluta. Ad primam verò probationem dicendum est, ad relationem non esse per se mutationem, neque relationem produci per se per mutationem: quo pacto intelligendus est Aristoteles eo loco: nullum tamen esse absurdum si esse Filij, quod ita est quippiam relatiuum, vt includat absolutum, per se primo producat in diuinis, vbi productio non est actio, sed

sed respectus eius, a quo alius per intellectum, praesupposita cognitione essentiali modo explicato. Ad secundam vero probationem negandum est, esse relationum Filij non esse substantiam. Est namque substantia, ut substantia, distinguitur contra accidens, & propterea includit intrinsecè diuinam essentiam, quae est substantia absoluta, ut ex dictis in superioribus patet.

Ad sextum. Ad sextum dicendum est, licet suppositum ex natura rei praesupponatur, & praetelligatur productioni, quae est vera actio & mutatio: non tamen praesupponi & praetelligi productioni, quae non est actio, sed respectus eius, a quo alius, apprehensus à nobis, ac significatus per modum actionis, completusque suppositum, in esse suppositi: talis autem est generatio diuina, ut explicauimus. Quare si antecedens intelligatur hoc secundo modo, negandum est: si vero primo modo, eo concessio, neganda est prima consequentia: eò quod diuina generatio non sit vera actio & mutatio.

Ad septimum. Ad septimum negandum est antecedens: constituens enim solum praetelligitur constituto tamquam prius natura illo, in iis in quibus est constitutio ex natura rei, constitutiuaque sunt causa constituti: de eiusmodique constitutibus & constitutis intelligendus est eo loco Aristoteles: non verò constituens praetelligi constituto in iis, in quibus non est constitutio ex natura rei, sed constituens & constitutum sunt idem, prorsus, solumque virtute, nostròque intelligendi more est constitutio. Quòd si in argumento esset sermo de praetellectione nostro intelligendi more sine fundamento in re talis prioritatis, tunc, admissis omnibus, negandum esset inde sequi, Filium non habere suam proprietatem personalem à Patre: noster namque intelligendi modus, quando non responderet fundamentum in re, nihil praetudicat rebus ipsis.

Ad D. Bonaventuram. Ad fundamentum D. Bonaventurae negandum est relationes originis consequi origines ipsas, originemque esse rationes fundandi relationes in diuinis, ut ex dictis membro precedente satis est manifestum.

Ad primam D. Thomae. Ad primam rationem D. Thomae dici debet, licet origo significetur, & concipiatur à nobis ut forma extrinseca, quatenus concipitur, ut actio: non tamen esse re vera formam extrinsecam, sed intrinsecam: id quod nos ipsi intelligimus, sufficienterque probamus. Vnde ratio non tollit, quominus constituat supposita.

Ad secundam. Ad secundam neganda est consequentia: quia re vera non est actio, licet in modum actionis significetur, sed est ipsemet respectus, qui ex sententia D. Thomae constituit suppositum, ut explicauimus.

ARTICVLVS III.

Virum abstractis per intellectum relationibus à personis adhuc remaneant hypostasies.

Prima conclusio. **R**ELIQUA conclusio est. Si à personis abstractantur relationes per modum vniuersalis, ita scilicet, ut concipiatur sola essentia non concipiendo relationes, cognitione saltem confusa actuali, tunc neque ratio hypostasis, neque persona manet. Idem dic de actibus notionalibus, qui cum relationibus sunt prorsus idem.

Secunda conclusio. Si abstractione quasi mathematica, qua circulus abstrahitur ab aere, seorsimque concipiuntur circulus, & aë, concipiuntur seorsim

proprietatis non personalis, ut ratio spirationis actiua, & seorsim ratio Patris, praecise considerati à ratione spiratoris, aut ratio Filij, similiter praecise considerati à ratione spiratoris, remanet in Patre & Filio ratio hypostasis & personae. Si tamen abstraheretur eo modo proprietatis personalis, ita quòd seorsim conciperetur essentia, & seorsim paternitas, aut filiatio, non remaneret ratio hypostasis, aut personae.

ARTICVLVS IV.

Virum actus notionales praetelligantur proprietatibus.

Quaestio. Quae hoc loco dici poterant, dicta sunt articulo secundo, disputatione secunda.

QUESTIO XLII.

De personis in comparatione ad actus notionales.

ARTICVLVS I.

Virum actus notionales sint attribuenti personis.

CONCLUSIO affirmat, estque non solum sanctorum Patrum & Conciliorum, sed etiam Scripturae sacrae, ut constat ex illo Psalmi 2. *Ego hodie genui te.* Eam probat D. Thomas, quia in diuinis personis distinctio attenditur penes originem vnius ab alia, quae origo conuenienter exprimitur per actus notionales, quales sunt generare, nasci, spirare, spirari, qui personis tribuuntur.

In solutionibus argumentorum habes id, quod saepe in superioribus inculcauimus, actus videlicet notionales & relationes idem prorsus esse ex natura rei, & neque virtute inter se distingui, sed solum penes modum concipiendi, & significandi. Habes item rationem eiusdem rei, videlicet, quando in emanatione vnius rei ex alia non interuenit motus, aut mutatio, originem vnius rei ex alia non esse aliud, quam habitudinem, & respectum eius, à quo alius, & qui ab alio per modum actionis, aut passionis significatum. Vnde actus notionales respectus sunt, & relationes, non verò actiones, aut passiones, nisi grammaticaliter, quoad modum significandi & concipiendi, ut in responsione ad tertium assererat D. Thomas.

Actus notionales sunt idem etiam virtute, & ratione rationata cum relationibus.

ARTICVLVS II.

Virum actus notionales sint voluntarij, & primo de Filij generatione.

DISPUTATIO I.

ANTIQUAM quaestio dirimatur nulla debent notari. Primum est. *Voluntarium*, ut 1. 2. quaest. 6. artic. 1. & 2. cum Aristotele, Gregorio Nysseno, & Damasceno definitiuimus, esse id quod est à principio intrinseco cum additione scientiae, id est, quod mediata vel immediate est ab appetitu cognoscitiuo, siue is sensitiuus sit, siue intellectiuus. Vnde actus brutorum, qui ab eorum sensitiuo appetitu, videlicet